

Леонардо

разказва притчи, легенди, приказки

Весела Дечева

Как да наречем Леонардо? Познаваме го като живописец, скулптор, архитект, музикант, изобретател, военен инженер, изследовател в различни области на знанието, наречен е дори първият учен. Той е всичко това. И сред всички тези многостранни дарования, които той не е „заровил“, а е развил и те са дали обилни плодове, откриваме още един талант, на който рядко е обръщано внимание и не на него се дължи световната му слава – таланта на разказвач на притчи, легенди и приказки.

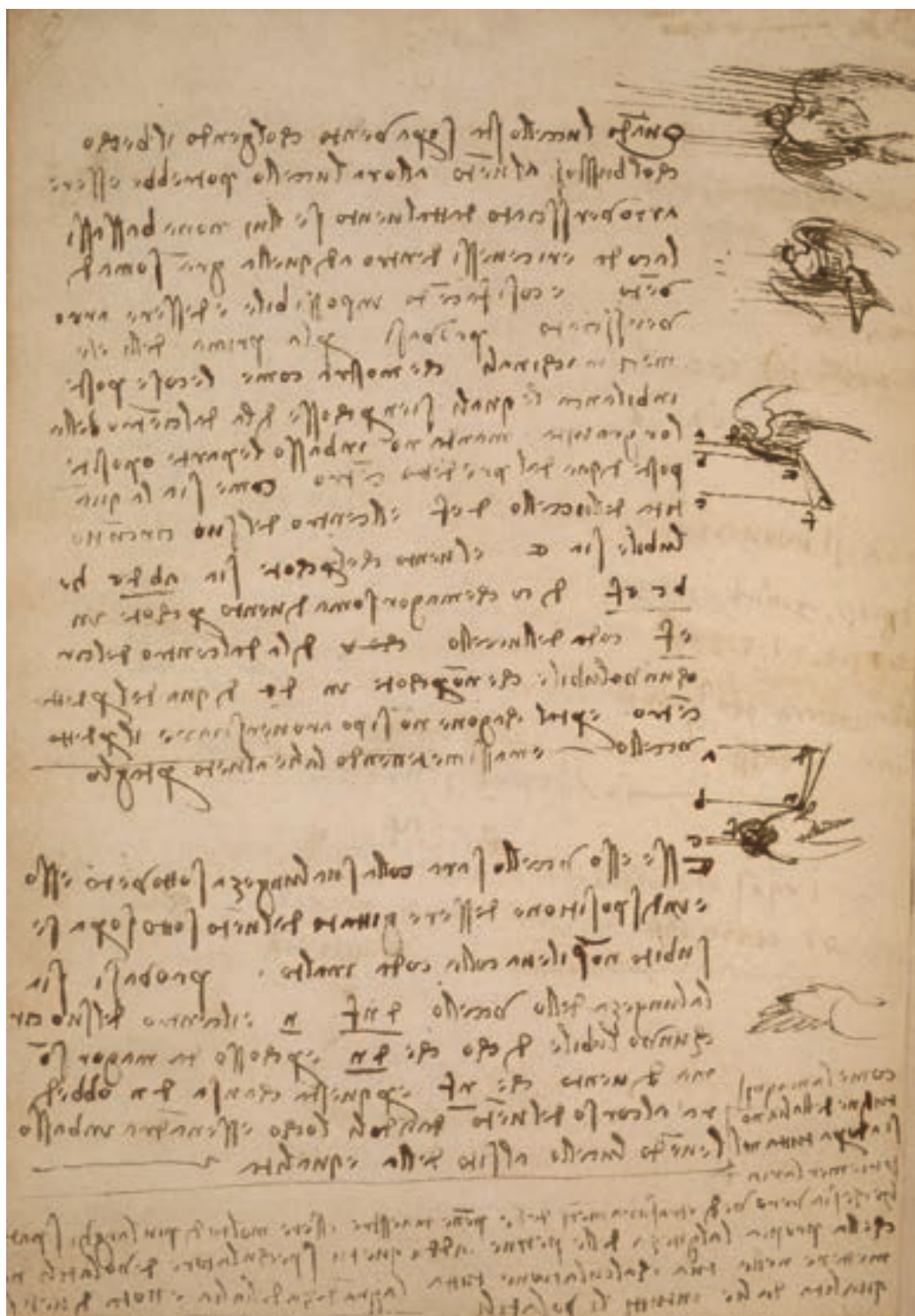

Титулна страница към живоотописанието на Леонардо в съчинението на Вазари

„Безкрайно много са даровете, били те естествени или свръхестествени, които виждаме да ваят по волята на небесата към хората и често да струпват до немай-къде в една-единствена личност красота, изящност и талант, та каквото и да стори такъв човек, всяко негово действие да е тъй божествено, че оставяйки зад себе си всички други хора, да се открие като щедро дадено му от Бога, а не придобито по човешка заслуга. Това видяха хората у Леонардо... известността на името му била толкова широка, че бил ценен не само по свое време, а дълго след смъртта си от потомците.“

Така започва Джорджо Вазари (Giorgio Vasari) описанието на живота на Леонардо да Винчи (Leonardo da Vinci), включено в третата част на съчинението „Животоописания на най-знаменитите художници, скулптори и архитекти“, издадено във Флоренция през 1550 г.

Съхраненото през вековете и дошло до нас писмено наследство на Леонардо наброява около седем хиляди листа безценни ръкописи, написани на италиански в повечето случаи от гласно наляво, огледално. Пазят се в библиотеките на Лондон, Уиндзор, Милано, Торино, Париж..., както и в частни

Страница от „Кодекс върху полета на птиците“

Весела Дечева е доцент във Физическия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“. Научните ѝ интереси са в областта на теорията на твърдото тяло. Чела е лекции по основните курсове: механика, молекулна физика, физика на кондензираната материя.

колекции. Сред тях са тези малки творби на неговия гений, появили се за първи път в отделно издание едва през 70-те години на XX в. Книгата съдържа повече от сто различни такива произведения и е издадена от най-старото флорентинско издателство „Джунти“, което навремето е ползвало услугите на нотариалната кантора на бащата на Леонардо.

Съвременниците на Леонардо са знаели, че освен прославен художник той е бил и занимателен разказвач – желан гост и увлекателен събеседник както за неуките, така и за образованите. Съчиненията от него истории допринесли за неговата слава приживе и се предавали от уста на уста, от поколение на поколение, като някои от тях с течение на годините започнали да се възприемат като народни приказки.

Сюжетите и героите на историите, разказвани от Леонардо, са взети от наблюденията му върху природата – това са истории за зверове, птици, риби, насекоми, растения, камъни, пламъци, води..., отразени и в немалко от многобройните му рисунки и скици. Написани са тези приказки, притчи и легенди на жив разговорен италиански език.

Към прозата на Леонардо се отнасят преди всичко два трактата, съставени след смъртта му, от откъси, разпръснати в неговите тетрадки и записки, върху различни проблеми, занимавали го както във връзка с художественото му творчество, така и с наблюденията му върху природните явления: *Трактат за живописата* и *Трактат за движението и измерването на водата*. В последния има части, които обясняват образуването на вълни върху повърхността на водата, разглеждат вогвортежите и различни водни механизми. Може да се каже, че Леонардо е обсебен от водата, от нейните особености и свойства. За него водата е най-важната стихия. Той изследва задълбочено корозията, причинена от нея, и съставя „Книга за гръждовете“, в която описва формирането на облаците, механизмите на валежите и влиянието им върху околната среда. И в тези страници той говори като изследовател. Според него *„облаците са пари, извлечени от топлината на слънцето, и тяхното изкачване спира там, където теглото, с което са се сдобили, се изравнява с тяхната „двигателна сила“*. Разбира се, през XV в. липсва съответна терминология. Очевидно е, че за подемната сила на въздуха той използва понятието „двигателна сила“, като всъщност много добре обяснява защо облаците не падат на земята. Ето също, изказано от него по друг начин и звучащо почти като афоризъм: *„Облакът е по-лек от въздуха под него и е по-тежък от въздуха над него“*.

А сега ще разкажем две негови притчи, в която главни герои са водата и огънят:

Водата¹

Весело плискаше водата в родната морска стихия. Но веднъж ѝ дойде наум налудничавата мисъл да се добере до самото небе.

Обърна се тя за помощ към огъня. Със своите обгарящи пламъци той превърна водата

¹ Леонардо да Винчи. Сказки, легенди, притчи, 1983.

Една от многото рисунки на цветя от Леонардо

В най-дребни капчици топла пара, които бяха много по-леки от въздуха. Веднага парата се устреми нагоре, като се издигна до най-високите и студени слоеве на въздуха. Достигнали задоблачните висини, капчиците пара така се вкочаниха, че зъбите им затракаха от студ. За да се сгреят, те започнаха да се притискат плътно една към друга, станаха потейки от въздуха и закапах на земята като едри капки дъжд.

Заболяла от тщеславие, водата се възнесе към небето, но бе прогонена оттам. Жадната земя погълна дъжда до последната капка. Дълго още трябваше водата да излежава наказанието си в почвата, преди да успее да се върне в морските простори.

Огънят и водата

Огънят се съревновавал с водата в менчето над него, защото бил убеден, че тя не

заслужава да стои по-високо от него, понеже той е царят на стихииите. Така стремежът му да я прогони се сбъднал: водата завряла, послушно излязла от съда, заляла огъня – и го удавила.

Да, това са притчи, приказки, но написани от човек, който наблюдава, забелязва и се стреми да разбере това, което вижда. Написани така, колко по-достъпни са били за обикновения човек и колко по-лесно е било да се разберат и запомнят. А като притчи си имат и поука.

Не само за неживата природа пише по този приказан начин Леонардо. Повечето от неговите кратки истории разказват за различни живи същества – растения и животни – като много често те имат чудния дар на словото и дори гара да оценяват своите и чуждите постъпки.

Лавровото дърво, миртата и крушата

Лавровото дърво и миртата, като видели как режат крушата, на висок глас извикали:

- О, крушо, къде отиваш? Къде е твоята надменност, когато беше пълна с плод? Сега вече няма да ни правиш сянка с гъстите си листа.

Тогава крушата отговорила:

- Аз отивам с дървосекача, който орязва клоните ми, в ателието на един превъзходен скулптор, който с умението си ще извае от мен образа на Христос и ще бъде положена в храма, където хората ще ми се кланят на мястото на Иисус; вие често ще бъдете превивани и клоните ви ще бъдат брулени – за да ги разполагат хората около мен в знак на почит.

Завистливата праскова

Прасковата, понеже завидяла на ореха за многото му плодове, решила и тя да се нагизди като него с много праскови. Само че тежестта на нейните плодове наклонила стъблото, то не издържало, изкоренило се и паднало пречупено на земята.

Нетърпеливият ястреб

Ястребът, понеже не можал да изчака патицата, докато се крие под водата, решил да я последва, като се змурнал след нея. Само че веднага си намокрил перата, които нате-

жали, и не успял да излезе от водата. Патицата се вдигнала във въздуха и се присмяла на ястреба, който потънал.

Гордост, суета, завист, нетърпение, недалновидност и колко още други често срещани сред нас хората недостатъци и слабости се проявяват в неговите приказни герои и ни карат да се замислим... Защото трудно се изкореняват те от човешката природа.

А някои от своите наблюдения и хрумвания той записва като **заманки**:

На мнозина хляба от устата им бе взет. Кои са те? (**Пещите**)

Много сухоземни и водни животни ще се възкачат сред звездите. Що е то? (**Зодиакум**)

Много са хората, които свалят кожата от гърба на майка си, като я обръщат наопаки. Кои са те? (**Земегелците, които обработват земята**)

Несвързаните неща ще се свържат и в своята цялост ще добият такава стойност, че ще върнат загубената памет на хората. Що е то? (**Папирусите**)

Ще завършим с легендата за една, създадена от неизчерпаемото въображение на Леонардо, фантастична приказна птица, с която той възпява заслужената слава на големите творци.

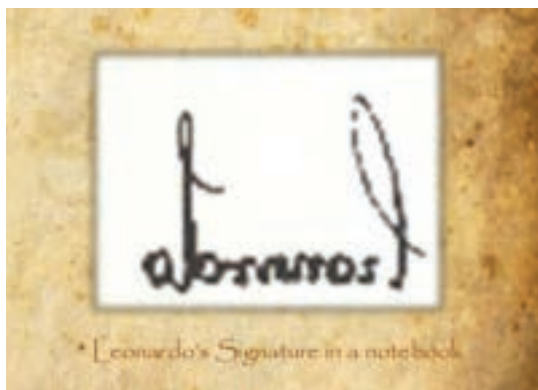
Лумерна

В самотните планини на Азия живее прекрасна птица. Нейните песни са много нежни, полетът ѝ е величествен. Нейното тяло няма сянка, защото перата ѝ излъчват толкова светлина, колкото слънцето. Дори и мъртва, тази птица изглежда жива: тялото ѝ не се разлага, а перата ѝ продължават да сияят, сякаш пулсират.

Но ако някой дръзне да откъсне и едно перо, за да се освети, перото мигом изгасва.

Тази рядка птица се казва лумерна. Тя е подобна на славата, която остава непокътната и продължава да сияе и след смъртта. Никой не може да си я присвои.

Такава е и славата на Леонардо. ■

Автограф на Леонардо в една от неговите тетрадки

ЛЮБОПИТНО

„Недостатъците“ на пандата

Голямата панда, известна още с имената Бамбукова мечка, или Пъстра мечка, е един от най-познатите представители от семейството на мечките (Ursidae). В минали геологични епохи семейството на мечките е било представено на нашата планета от над 50 различни вида от 14 рода, но днес са доживяли само 8 вида от 5 рода. Два от тях – Кафявата мечка (*Ursus arcto*) и Полярната (Бялата) мечка (*Ursus maritimus*), обитават европейския континент. Между тях единствено пухкавата Голяма панда (*Ailuropoda melanoleuca*) е спечелила симпатиите и обичта на почти цялото човечество и е приета днес за емблема на Световния фонд за дивата природа (WWF) и на многомилionen Китай. Открита е през 1869 г. от йезуитския мисионер Арман Давид и по това време е обитавала големи области в Китай и Бирма, но днес популацията ѝ е ограничена само в някои

райони на Китай и източните части на Тибет. Общата численост на вида е силно намаляла и днес в природата се срещат едва около 1000 свободно живеещи индивиди, а в различни зоологически градини в света – не повече от стотина екземпляра. Всички те са обект на специално внимание и грижи като любимци на публиката и особено на децата. Голямата панда е единственият „чист“ вегетарианец между мечките и е особено симпатична със своята бяло-черна пухкава козина, малките кръгли очички, завиден апетит и бавни, лениви движения. За да се нахрани, една панда отделя дневно по 10 – 12 часа и консумира до 30 кг листа и филизи от бамбук. В Китай понастоящем ежегодно се чества и „Ден на пандата“ на 30 ноември за прослава на природозащитната емблема на страната.

Но в началото на м. юни 2017 г. популярният френски вестник Le Figaro изненадва-

що публикува обширна статия за пандата, озаглавена „Пет причини да не харесваме пандата“ („Cinq raisons de mépriser les pandas“). Първата причина е свързана именно с хранителния режим на пандите. Тъй като те са част от семейството на мечките, тяхната храносмилателна система е по-близка по устройство и функция до тази на хищниците, отколкото до тревопасните. Имат единичен стомах, късо черво и нямат ензими за смилане на целулозата. За времето на многомилионната еволюция на вида и превръщането му във вегетарианец, който всекидневно поема около 20 kg бамбук, той не е еволюирал „ни на йота“ в генетично отношение към вегетарианската диета. Т.е. пандата е един силно консервативен вид в своята наследственост и адаптивност. Друга важна причина е ленивостта на пандата, както по отношение на храненето и усвояването на храната, така и при придвижването ѝ в пространството. Китайски учени установили през 2015 г., че пандите изразходват само около 1200 килокалории за ден, а средната бързина на придвижването им е около 27 cm за 1 час! Като „недостатък“ на пандите е обявена и тяхната почти пълна липса на либидо между половете. Женските са податливи на ухажването на мъжките само за 1 – 2 дни през годината. Пандите достигат полова възраст на 6 – 7 години и се размножават веднъж годишно през времето от март до април. Раждат само по 1 – 2 малки, които тежат едва около 100 g, започват да се хранят с бамбук на 5 месеца и стават напълно самостоятелни чак след 18 месеца. Особено трудно е размножаването им в изкуствени условия в зоологическите градини, когато те трудно приемат нови партньори. Поради това международна практика е китайското правителство

да подарява на отделни правителства чифтове млади панди за техните зоологически градини. Но това се случва рядко и досега само 40 панди са напуснали Китай, тъй като са застрашен вид в страната.

Накрая в „Фигаро“ привежда и интересния факт с подаръка през 1973 г. на френския президент Жорж Помпиду на двойката панди Йън Йън и Ли Ли от Китай, с който показва, че пандите съвсем не са така мили и безобидни, а понякога са и доста агресивни. Женската Ли Ли умира скоро от рак на панкреаса, но Йън Йън доживява до 27 години. През

1981 г. френският президент Валери Жискар Д'Естен посещава зоологическата градина, където живее Йън Йън и в която неговата дъщеря е била на стаж като ветеринарен лекар. Президентът вярвал на общоприетото схващане, че пандите са лениви и кротки същества, и влязъл без страх в клетката на Йън Йън, който яростно връхлетял върху президента, но бдителен пазач успял да се намеси навреме. За този случай президентът по-късно пише: „Пазачът успя да ме извади от ноктите, но представете си какви щяха да бъдат коментарите, ако бях проснат на земята от животното“. И е бил прав!

По Le Figaro